

הכתוב בשטר היה עד שלא תפול לו בירושא – לפני שנפלו נכסי
 ישמעאל בירושא לראובן. ועכשיו ראובן יורש את נכסיו ובתוכם
 שטר החוב שראובן עצמו חתום עליו. הרי הדין שאם ראובן בא
 לגבות והוצרך לקיים את השטר, הוא אינו יכול לקיים כתב ידו
 משום שאדם פסול להעיד לעצמו, אבל עדים אחרים יכולין להעיד
 שמכירים את החתימה של ראובן ובכך לקיים כתב ידו. וזו היא
 ההלכה הקשה בדיני ממונות, כי אינו תועלת יש בעדות אחרים,
 והלא שמה היום ראובן חתם בו שקר.

דוחה הגמרא: ומאי קושיא, דלמא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו
 בבית דין, וכמו שתירצנו לעיל, שמדובר בבית דין ראו שטר זה
 עוד לפני שראובן ירש את ישמעאל, ואין לחשוש שחתם בו לאחר
 שנפסל לעדות זו.

הגמרא ממשיכה לחפש את ההלכה המוקשית: אלא אי קושיא הא
 קושיא, היה יודע לו פירות עד שלא נעשה חתנו – ראובן היה חתום
 כעד על שטר הלואה של שמעון, וזמן הכתוב בשטר הוא לפני
 שנשא ראובן את בתו של שמעון ונעשה בכך חתנו, ואחר כך
 נעשה חתנו ועכשיו הוא פסול להעיד לו. הרי הדין, שאם בא
 שמעון לגבות בשטר זה, והוצרך לקיימו, הוא – ראובן אינו מעיד
 על כתב ידו משום שחתן פסול להעיד לחמיו, אבל עדים אחרים
 מעידים שהחתימה היא כתב ידו של ראובן, ובכך מתקיים השטר.
 וזו ההלכה שקשה בדיני ממונות, שיש לתמוה בה, הוא – ראובן
 לא מהימן להעיד על כתב ידו כי הוא שיש משמקל לטובת חמיו,
 ואין יהיו עדים אחרים מהימני, והלא יש לחשוש שלאחר שנעשה
 חתנו זייפו שטר זה וחתם בו ראובן שקר.

הגמרא מבארת שאין לדחות כמו שדחו לעיל: וכי תימא הכא נמי,
 כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין, וכמו שדחינו לעיל. והא אמר רב
 יוסף בר מנימי אמר רב נחמן בפירוש הלכה זו, שאחרים מעידים
 אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין.

הגמרא דוחה שגם הלכה זו אינה קשה: ומאי קושיא, דלמא טעמה
 של הלכה זו משום שגזירת מלך היא – גזירת הכתוב היא דאיהו –
 חתן לא מהימן להעיד לחמיו, ואחריו מהימני – ואחרים נאמנים
 להעיד לו, כי אינם קרובים, ולאו משום דמשקר – ואין טעם הפסול
 של חתן וכל שאר הקרובים מפני שהם חשודים לשקר לטובת
 קרוביהם, שבאמת אינם חשודים לשקר, אלא גזירת הכתוב היא
 שפסולים להעיד. ולכן אף על פי שחתן פסול להעיד לחמיו, אבל
 עדים אחרים יכולים להעיד שמכירים את כתב ידו, שהרי העדות
 שדומכים עליה היא מיום הכתוב בשטר ואז היה ראובן כשר
 להעיד ששמעון, ואין תושיש שזיף את השטר לאחר שנעשה
 חתנו, שהרי אינו חשוד לשקר.

הגמרא מוכיחה שקרובים פסולים להעיד לא משום חשש משקר,
 אלא מגזירת הכתוב: דאי לא תימא הכי יקשה עליך, שהרי ודאי
 משה ואהרן פסולים להעיד לחותנם, משה ליתרו ואהרן לעמנו, וב
 ובי יעלה על הדעת שהטעם משום דלא מהימני הוא, הלא ברור
 הדבר שדבריהם אמת, אלא על כרחך גזירת מלך הוא שלא יעידו
 להם ולא משום חשש משקר. ואם כן תימא נמי – בהלכה זו יש
 לפרש מטעם שגזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו, וכמו
 שתירצנו לעיל.

הגמרא מוצאת את ההלכה המוקשית: אלא לעולם בראמרין
 מעיקרא – לעולם ההלכה המוקשית ששלחו מתם היא ההלכה
 הראשונה שדנו בה לעיל, והיינו כן שמכר נכסים שעתיד לרשת
 מאביו, ומת, בנו מוציא מיד הלוקחות, ודקא קושיא לך – ומה
 שהוקשה לעיל, מדוע אמרו שהלכה זו קשה, והלא אין בה קושי
 מאחר שירושא הסב באה לנכד שלא באמצעות האב שנאמר
 (תהילים מה י) 'תחת אבתיך יהיו בניך', אין ללמוד מכך לדין ירושה,
 משום שהחוב בברכה בתיב – שהפסוק ההוא אינו אלא ברכה
 לצדיקים, שיהיו להם בנים ובני בנים לירשם.

מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת בברכה בתיב – וכי יתכן לומר
 שהפסוק 'תחת אבתיך יהיו בניך' לא נאמר אלא לברכה,

איתמר, שלחו מתם, בן שמכר בנכסי אביו בתיב אביו – ראובן
 שמכר בחיי יעקב אביו את חלקו שראוי לירש בנכסיו, שתחול
 המכירה לכשימות אביו, וזאת ראובן, ואחר כך מת יעקב, והחזיקו
 הלוקחות בנכסים המכורים להם. הרי הדין שחונך, כגון של ראובן,
 מוציא אותם הנכסים מיד הלוקחות ואינו נותן להם אפילו דמים.
 וכששלחו שמועה זו, הוסיפו ואמרו וזו היא שקשה בדיני ממונות,
 כי אין טעמה מבואר ויש לתמוה בה דלימרו ליה לוקחות לחונך,
 אבדו מזבין ואת מפיך – אביך מכר את חלקו ואיך אתה מציאו.
 שכאשר מכר ראובן קיבל עליו אחריות ושיעבד לאחריות זו את
 כל נכסיו שהיו לו ושיבואו לרשותו, וכיון שחונך אינו יורש אלא
 מראובן, נמצא שנחלתו משועבדת ללוקחות והייב לשלם להם
 דמים.

מקשה הגמרא: ומאי קושיא – מדוע אמרו שזו היא שקשה בדיני
 ממונות, דלמא מצי אמר מלך אביו דאמא קאתינא – שמה יכול
 חונך לומר שאין עליו שום התחייבות שנתחייב ראובן, משום
 שאינו יורש מכחו, אלא יורש את יעקב באופן ישר, כי בני בנים
 הרי הם כבנים. תדע – הרי לך ראייה לכך, דבתיב (תהילים מה י) 'תחת
 אבתיך יהיו בניך תשתמו לשרים בכל הארץ', ומה שלא נאמר
 תחתך יהיו בניך, יש ללמוד שנכדים קמים תחת סבם, ויורשים
 אותו שלא באמצעות אביהם.

הגמרא ממשיכה לחפש את ההלכה המוקשית: אלא אי קושיא הא
 קושיא – אלא זו היא ההלכה המוקשית ששלחו מתם, בן בכור כגון
 ראובן חלק בכורה בתיב יעקב אביו, ובעתיד לירש פי שנים
 משאר אחיו, ואת החלק הנוסף מכר, שתחול המכירה לכשימות
 אביו, וזאת ראובן בתיב יעקב אביו, ולאחר מכן מת יעקב, והחזיקו
 הלוקחות בחלק הבכורה המכור להם, הרי הדין שחונך כגון של
 ראובן מוציא את הנכסים מיד הלוקחות ואפילו דמים אינו נותן
 להם. וזו היא שקשה בדיני ממונות, שיש ללוקחות לטעון, אביו
 מזבין איהו מפיך, והרי חונך אינו יורש אלא מכר ראובן, והייב
 באחריות שנתחייב בה אביו. וכי תימא, הכא נמי אמר מלך אביו
 דאמא קאתינא, וכמו שאמרנו לעיל, יש לדחות, דאי מלך אביו
 דאמא קא אתינא, ואינו יורש באמצעות ראובן, בחלק בכורה מאי
 עבדיה – מה ענינו לחלק הבכורה, והלא הוא עצמו אינו בכור
 של יעקב.

דוחה הגמרא: ומאי קושיא – וכי זו היא שקשה בדיני ממונות,
 והלא דלמא מצי אמר חונך ללוקחות, מלך אביו דאמא קאתינא
 ואינו יורש באמצעות ראובן, והטעם בטענה זו, שבמקום אב
 קאתינא – במקום ראובן אבי אני עומד, וכאילו אני ראובן, הבכור
 של יעקב, ודיני לטול פי שנים בנכסיו.

הגמרא מציעה לומר שהלכה דלהלן היא שקשה: אלא אי קושיא
 הא קושיא, היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן – ראובן
 היה חתום כעד על שטר הלואה של שמעון, ונעשה ראובן גזלן
 ונפסל לעדות, ובא שמעון לגבות בשטר זה והוצרך לקיימו, הרי
 הדין שהוא – ראובן אינו מעיד על כתב ידו כי חשדים שמה היום
 חתם בו שקר, אבל עדים אחרים מעידים שהחתימה היא כתב ידו
 של ראובן, ובכך מתקיים השטר. וקשה להבין טעמה של הלכה זו,
 דהשתא איהו לא מהימן אחריו מהימני – ראובן חשוד לשקר, ואיך
 אחרים יהיו נאמנים, הלא יתכן שאכן זו היא חתימתו, אך לא
 דיתה הלואה מעולם, והיום, שהוא גזלן, חתם בשקר, וזו היא
 שקשה בדיני ממונות.

דוחה הגמרא: מאי קושיא, דלמא כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין,
 והיינו שקיימיהו שלושה דינים לפני שראובן נפסל, וחתמו בו
 ששה מקומים, ועתה די שכיור את חתימתם, וזהו מה שנאמר
 'אבל אחרים מעידים'.

הגמרא מנסה שוב למצוא את ההלכה המוקשית: אלא אי קושיא
 הא קושיא, היה יודע לו עדות בשטר – ראובן היה חתום כעד על
 שטר הלואה של ישמעאל קרובו, אך לא היה פסול לעדות מחמת
 קרבה זו, וכגון שראובן היה נכדו של יצחק אחי ישמעאל, וזמן

דליתיה לאבות דאמיה בקבריה – יירש הבן את אבי אמו כשהוא
 בקבר, וליתיה לאחות מן אבות – ויירש לאחיו מן האב. אלא
 לא שמע מינה מוכח מהברייתא שאין הבן יורש את אמו בקבר
 להנחיל לאחיו מאב.
 הגמרא מוכיחה כן ממשנתנו: אמר ליה רב אחא בר מנימי לאבי,
 אף אנן נמי תנינא במשנה שאין בן יורש את אמו בקבר להוריש
 לאחיו מן האב, נפל חזית עליו ועל אמו, ויש ספק, שאם הבן מת
 תחילה, כשמתה האם הורשה את נכסיה לאחיה, ואם האם מתה
 תחילה, בנה יורש אותה, וכשמת הוריש לאחיו. אלו ואלו – בית
 שמאי ובית הלל מודים שחלוקין יורשי האם עם יורשי הבן, ואם
 איתא שכן יורש את אמו כשהוא בקבר ומנחיל לאחיו מן האב,
 קשה, נתי נמי דבן מת ברישא ואמו אחריה, מכל מקום יזכר אחי
 הבן, משום דליתיה לאמיה בקבריה – יירש הבן את אמו כשהוא
 בקבר, וליתיה לאחיו לאחיה מאבות – ויירש אחיו מן האב ממנו.
 אלא לא שמע מינה מוכח ממשנתנו שאין הבן יורש את אמו בקבר
 להנחיל לאחיו מן האב. מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן מוכח כן.
 הגמרא מבררת את מקור הדין: וטעמא מאי, שאין הבן יורש את
 אמו בקבר. אמר אביי, נאמרה סיפיה בבן (במדר לו ו) ואל תסב
 נחלה לבני ישראל ממשה אל משה וגו', ונאמרה סיפיה בבצל (שם
 לו ט) ואל תסב נחלה ממשה למשה אחר, ויש ללמוד, מה סיפיה
 האמורה בבצל – מה בדין ירושת הבעל (שנאמרה בו 'סיבה') אין
 הפעל יורש את אשתו כשהיא בקבר, אף 'סיפיה' האמורה בבן – אף
 בדין יורשת הבן את אמו אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר על
 מנת להנחיל לאחיו מן האב.
 הגמרא מביאה סוגיא מחזקת הבתים (בבא – ל) שגם היא דנה בחזקת
 מי מעמידי נכסים במקום ספק: הווא דאמר ליה להבירה, נכסי
 דבר סיסין מונניא לך – קרקעות שקניתי מבר סיסין, מוכר אני לך.
 בין נכסי המוכר הווא תרא ארצא, דהוה מיפריא – שהיתה קרויה
 דבי בר סיסין. אמר ליה המוכר הא לאו דבי בר סיסין היא – לא
 קניתי מבר סיסין, ואיקרינו הווא דמיפריא דבי בר סיסין – כך שמה
 מעולם ולכן לא נכללה במקום. אתא לקמיה דרב נחמן, אוקמה –
 והעמידה בידא דלוקח. אמר ליה רבא לרב נחמן, וכי דינא הכי,
 והלא הכלל שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכאן הלוקח בא
 להוציא.
 הגמרא מביאה סתירה: ודמי – קשה מדרבא כאן אדרבא במקום
 אחר, ודרב נחמן כאן אדרב נחמן במקום אחר. דהווא דאמר ליה
 להבירה, מאי פצית בהאי ביתא – מה אתה עושה בביתי, אמר ליה,
 מינך ובינתא ואכלית שני חזקה – ממך קניתי וישבתי בו שלוש שני
 חזקה, אמר ליה אין זו חזקה כי אגא פשכונא גוואי הווא – הייתי דר
 בחדרים הפנימיים, ומשתמש עמך בחיצוניים, ואתה דרת ברשותי.
 אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה למחזיק, זיל פרוז אכילתך – הוכח
 שדרת לבדך. אמר ליה רבא לרב נחמן, וכי דינא הכי, הלא הכלל
 שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכאן הלוקח מוחזק כעת בבית.
 סיום הקושיא: קשיא דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן, כי יש
 סתירה דבריהם אם לזכות למוכר או ללוקח.
 מתרצת הגמרא: דרבא אדרבא לא קשיא, הלא, בענין בר סיסין,
 מוכר קאי – ומחזוק בנכסיה, ועל הלוקח להביא ראיה, אבל התם,
 בענין חדרים פנימיים, לוקח קאי בנכסיה שהרי ישב בו שלוש
 שנים, והמוכר רוצה להסיל ספק בחזקתו ועליו הראיה. דרב נחמן
 אדרב נחמן לא קשיא, הלא, בענין בר סיסין, פרוז דאמר ליה מה
 שקניתי מדבי בר סיסין אני מוכר לך, וקרקע זו מיפריא דבי בר סיסין
 נראים הדברים שקנאה מבר סיסין, ועליו דידה רמיא לנחיל דלאו
 דבי בר סיסין היא – על המוכר להוכיח שלא קנאה מבר סיסין.
 אבל הלא, בענין חדרים פנימיים, לא תא אלא דנקיט שפרא – הרי
 אם היה ביד הלוקח שטר ממש והמוכר היה טוען שהוא מזויף, מי
 (וכי) לא אמרינו ליה קיים שפרא ואז קום – (תחזיק) בנכסי, אף כאן
 נאמר לו הוכח את חזקתך (שהיא במקום שטר) שהיתה זו חזקה
 ראיה, ואז תזכה בדין.

אבל לענין דינא לא מצאנו ראיה לא ממקרא ולא ממשנה שנכד
 יורש את זקנו שלא באמצעות אביו, ולכן הלכה זו קשה בדיני
 ממונות, (והתנינא) [והתנינא] במשנה לעיל (קטו), נפל חזית עליו – על
 ראובן ועל אביו יעקב, או שופל הבית עליו ועל מורישיו – על מי
 שראובן ראו לירושם, ויהיה עליו – על ראובן בתובת אשה, שהיה
 נשוי אשה, וכשנתאלמנה באה לגבות כתובה מנכסיו, ובצל חוב –
 או שהיה עליו בעל חוב, ולא היה לראובן נכסים לגבות מהם. יורשי
 האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מת האב, ונמצא שלא הוריש
 יעקב לראובן כלום, וכל נכסי יעקב נופלים לפנינו. ובצל חוב אומר
 האב מת ראשון והוריש את נכסיו לראובן, וכשזכה בהם נשתעבדו
 לי, ורק אחר כך מת הבן, ודיני לגבות מהנכסים שהוא הוריש כיון
 שהם משועבדים לי. ועל כל פנים מבואר במשנה, שאם ראובן מת
 ראשון ולא ירש את הנכסים בחייו, אין לבעל חוב כלום. הגמרא
 ממשיכה בהבאת הראיה: מאי לאו – וכי אין פירוש המשנה ש'יורשי'
 האב הם בני – בניו של ראובן, כגון חנוך ופלוא, שלאחר שמת
 ראובן הם יורשים את יעקב, ו'מורישיו' של ראובן הם אחים – אחים
 של ראובן. וא' סלקא דעתך – ואם עלה בדעתך שנכד לא מצי אמר
 מכת אבות דאמיה קאיתא והריני יורש אותו ישר ולא באמצעות
 אביו, דכי תיב 'תחת אבתיך היו בניך' בקבוצה בלבד בתיב, אם כן
 יש להקשות, כי מת הבן ואחר כך מת האב מאי הוי, ומדוע נדחה
 הבעל חוב באופן זה, נימא להו בפל חוב – והלא יש לו לבעל חוב
 לטעון, וירושא אבותיה קא שקילנא – ירושת אביכם אני נוטל, שהרי
 אינכם יורשים אלא מכר ראובן, וכל נכסי ראובן משועבדים לי.
 אלא על כרחך מוכח מהמשנה שיוורשים את יעקב ישר, ולא
 באמצעות ראובן. ומדוע הלכה זו קשה, והרי יש לה מקור ממשנה.
 דוחה הגמרא: לא, אין הפירוש כן, ולא מדובר בבני בניו כלל,
 אלא ש'יורשי' האב המזכירים במשנה הם אחיו של ראובן, שוראי
 יורשים את נכסי יעקב לא באמצעות ראובן, ו'מורישיו', הם אחי
 דאבות – עשו, אחי אביו של ראובן, ואחי עשו טוענים שראובן מת
 לפני עשו, והם לבד יורשים את עשו, ואחיו חוב טוען שעשו מת
 תחילה וראובן ירש חלק בנכסיו, וחל עליו השעבוד. ולפי זה אין
 ראיה שנכד יורש את זקנו שלא באמצעות אביו, כי לא מדובר
 בכך. ואם כן הלכה זו וכן שמכר בנכסי אביו וכו', קשה היא בדיני
 ממונות, כי לא נמצא לה מקור.
 למדנו לעיל (קטו ואילך) שהמוריש הראשון מנחיל ליורשו שבקבר
 על מנת שהוא ינחיל ליורשו (משמוש נחלה). הגמרא דנה אם
 יורשת הבן בנכסי אביו לכלת בדין זה: פשוט מינך מרב ששת, בן
 יוסף, שמת בחייו אמו רחל, מהו ש'יירש את אמו כשהוא בקבר'
 כאילו הוא חי, על מנת להנחיל לאחיו שלו מן האב, כגון ראובן בן
 יעקב מלאה.
 רב ששת פושט את הספק: אמר להו רב ששת, גיתותה – שנינו דין
 זה בברייתא, האב ששנשפה ומת בארץ שביו, ומת בני במדינה – ובנו
 מת כאן, ואין ידוע מי מת קודם, וכן בן שנשפה ומת בשביו, ומת
 אביו במדינה, ויש ספק בירושה, שאם האב מת ראשון, הבן יורשו,
 ויורשי אחיו, ואם הבן מת ראשון, יורשי האב וזכים בירושה.
 הרי הדין, ש'יורשי' האב יורשי הבן יחלוקו.
 רב ששת מקשה על דברי הברייתא: היכי דמי, אילימא בדרקתני –
 אם כגירסת הברייתא שלפנינו, קשה, היינינו – מי הן יורשי האב,
 והינינו יורשי הבן, והלא יורשי האב הם הם יורשי הבן. ועל
 כרחך ברייתא זו משובשת.
 רב ששת מעמיד את הברייתא באופן הראוי: אלא לאו הכי קאמר
 – כך נשנתה הברייתא, אב שנשפה ומת בשביו, ומת בני בן
 במדינה, וכן בן שנשפה ומת בשביו, ומת אביו אמו במדינה,
 ולא ירשנו היינינו מית ברישא הבן או חזקה, ועתה יש ספק מי
 יירש את נכסי חזקה, שאם בן בתו יורשו ותחת אמו שהיא בקבר,
 בהם, ואם חזקה מת ראשון, בן בתו יורשו ותחת אמו שהיא בקבר,
 וכשמת הבן מוריש לאחיו מן האב. הרי הדין בזה, ש'יורשי' האב –
 אחי חזקה יורשי הבן – אחיו של בן בתו יחלוקו, כי אין לאלו
 עדיפות על פני אלו.
 מכאן פושט רב ששת את הספק: ואם איתא – אם בן יורש את אמו
 כשהוא בקבר ומנחיל לאחיו מן האב, דברי הברייתא קשים, נתי
 נמי דבן מת ברישא, מכל מקום יזכר אחי הבן בכל הירושה, משום